

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 351.74(477)

В. В. Береза

аспірант кафедри адміністративного права і процесу
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ФУНКЦІЙ ДЕПАРТАМЕНТУ КІБЕРПОЛІЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У статті окреслено етимологію правової категорії «функція», досліджено її взаємозв'язок із поняттям «завдання» в аспекті адміністративного права. Також автором наведено класифікацію функцій Департаменту кіберполіції Національної поліції України, спираючись на аналіз нормативно-правових актів України та враховуючи зміст поліцейської діяльності. Сформульовано авторське визначення функції Департаменту кіберполіції Національної поліції.

Ключові слова: кіберполіція, департамент, правовий статус, функції, правові основи, правоохоронний орган.

Постановка проблеми. Функції, які здійснюються органами державної влади, є визначальними правовими категоріями у правозастосовній чи правоохоронній діяльності будь-якого державного органу. Не є винятком правоохоронні органи, серед яких чільне місце посідає Національна поліція.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичне підґрунтя дослідження функцій Національної поліції України становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних фахівців з адміністративного права, теорії держави і права, конституційного права, інших галузевих правових наук, зокрема таких учених: В.Б. Авер'янова, О.П. Альохіна, О.М. Бандурки, Д.М. Бахраха, Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, О.В. Джафарової, С.В. Ківалова, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, О.М. Ключова, О.В. Кузьменко, А.М. Куліша, О.М. Музичука, О.П. Рябченко, А.О. Селіванова, Ю.А. Тихомирова, М.М. Тищенко, С.О. Шатрави та інших. Однак наявність правових питань щодо законодавчого закріплення основних функцій Департаменту кіберполіції Національної поліції України та їх змісту зумовлює необхідність їх поглибленого дослідження, особливо крізь призму новосформованого правового поля.

Метою статті є дослідження змісту основних функцій Департаменту кіберполіції Національ-

ної поліції України, що ставить перед автором такі завдання: 1) дослідити етимологію терміна «функції»; 2) проаналізувати положення ключових нормативно-правових актів України; 3) сформулювати авторську дефініцію терміна «функції Департаменту кіберполіції Національної поліції», покладаючи в основу класифікації основні напрями діяльності Національної поліції загалом, і класифікувати функції Департаменту кіберполіції Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення певного рівня довіри з боку суспільства до Національної поліції, як зауважив міністр внутрішніх справ, є необхідність розвитку її сервісних функцій, підвищення ефективності у всіх сферах взаємовідносин із громадянами, досягнення високої мобільності й оснащеності поліцейських, а також оптимізації витрат, функціональної та штатної структури поліцейських сил [1]. Важливим є правильне тлумачення поняття функцій, що сприяє чіткому розумінню способів вирішення необхідних завдань. Виконання визначених вище завдань Департаменту кіберполіції Національної поліції України як суб'єкта забезпечення правопорядку стає можливим унаслідок законодавчого закріплення відповідного обсягу функцій такого органу. Варто зазначити те, що хоча поняття «функція» дуже часто використовується як у працях учених-правоз-

навців, так і в текстах законів, підзаконних нормативно-правових актів, цілісне сприйняття змісту вказаної дефініції досі є дискусійним. Тому розпочнемо дослідження з етимології загально-го терміна – «функція».

Якщо розглядати слово «функція» в аспекті семантики, то воно походить із латинської мови від слова «functio», що в буквальному перекладі означає «виконання» [2, с. 498]. При цьому в сучасній українській мові досліджуване поняття використовується в таких значеннях:

- явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення та змінюється відповідно до його змін;
- робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось;
- призначення, роль чого-небудь [3, с. 1552];
- специфічна діяльність організму людини, тварин, рослин, їхніх органів, тканин і клітин;
- відправлення членами тіла своїх дій; величина, яка змінюється зі зміною незалежної змінної величини (аргументу);
- позначення дій над кількістю [4, с. 824].

З соціологічного погляду поняття «функція» розглядається в таких значеннях:

1) роль, яку визначає соціальний інститут (або приватний соціальний процес), виконує щодо потреб громадської чи більш високого рівня організації чи інтересів класів, що її складають, соціальних груп та індивідів. При цьому розрізняють явні функції, тобто такі, що збігаються з відкрито проголошеними цілями та завданнями інституту, та латентні (приховані) функції, які виявляють себе лише з плином часу й більшою чи меншою мірою відрізняються від проголошуваних намірів учасників цієї діяльності;

2) залежність, яка спостерігається між різними соціальними процесами в рамках цієї суспільної системи. Вищенаведена залежність може бути простою та складною, багаторазово опосередкованою різними соціальними інститутами [5, с. 719]. З огляду на досліджувану тематику найбільший інтерес виявляє сприйняття поняття «функція» в аспекті юридичної науки.

Наприклад, у царині теорії права О.Ф. Скакун, розкриваючи юридичну природу функцій держави, під ними пропонує розуміє головні напрями діяльності держави, що зумовлені цілями та завданнями та конкретизують її сутність. Водночас науковець акцентує увагу на тому, що функції держави відображають динамічну сторону державного буття [6, с. 74]. Дещо раніше у своєму дослідженні, що присвячено

функціям держави, О.О. Джураєва виокремила основні (генеральні) та неосновні (додаткові) функції. Наприклад, під основними функціями вчений запропонувала розуміти найбільш загальні та найбільш важливі комплексні напрями діяльності держави щодо здійснення стратегічних завдань і цілей, які стоять перед державою в конкретний історичний період. До них треба відносити такі функції: оборони країни, охорони правопорядку, охорони прав і свобод громадян. Поряд із наведеним науковець зауважує й неосновні (додаткові) функції, визначаючи їх складеними структурними частинами основних функцій, які являють собою напрям діяльності держав щодо виконання її завдань у конкретній, більш вузькій сфері громадського життя [7, с. 123–124].

Із позиції адміністративно-правової науки В.Б. Авер'янов зазначає, що під функціями органів виконавчої влади треба розуміти відносно самостійні та якісно однорідні складники діяльності цих органів, які характеризуються цільовою спрямованістю [8, с. 257–258]. О.С. Проневич зазначає, що функція є окремим видом виконавчо-розпорядчої діяльності. Функції відображають зміст діяльності суб'єкта, значною мірою визначаючи його сутність і соціальне призначення. Дослідження функцій має прикладне значення, що зумовлено їх визначальним впливом на структуру та повноваження кожного конкретного органу виконавчої влади [9, с. 473]. Водночас, на думку Л.В. Ковалю, природним посередником між завданнями й очікуваним результатом (метою) управління виступає управлінська функція як практична діяльність на шляху реалізації цих завдань [10, с. 22]. Зі свого боку І.О. Сквірський звертає увагу на те, що функції та компетенція стосуються різних аспектів правового статусу державного органу: якщо функція передбачає певний напрям діяльності, орієнтований на відповідний результат, то компетенція означає юридичні можливості реалізації цієї діяльності [11, с. 169–170]. Отже, здебільшого у науково-правових колах «функції» розглядають як напрями діяльності, що визначені завданнями та цілями відповідного суб'єкта правовідносин, в яких відображено його сутність і призначення в державі та суспільстві загалом. Зазначене вище дає можливість надати авторське визначення поняттю «функції Департаменту кіберполіції» як визначені на нормативно-правовому рівні напрями діяльності, що зумовле-

ні метою та завданнями в процесі здійснення своєї правоохоронної діяльності.

У контексті досліджуваного питання варто зазначити, що поняття «функції Департаменту кіберполіції» не отримало свого законодавчого закріплення. Водночас законодавство, що регламентує діяльність Департаменту кіберполіції, зокрема, як правоохоронного органу застосовує термін «функції». Зокрема, згідно із статтею 3 Положення «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» на своєму веб-сайті Департамент кіберполіції розмістив перелік основних функцій. Департамент відповідно до покладених на нього завдань:

1) визначає, розробляє та забезпечує реалізацію комплексу організаційних і практичних заходів, спрямованих на запобігання та протидію кримінальним правопорушенням у сфері протидії кіберзлочинності;

2) у межах своїх повноважень уживає необхідних оперативних-розшукових заходів щодо викриття причин і умов, які призводять до вчинення кримінальних правопорушень у сфері протидії кіберзлочинності;

3) визначає основні напрями роботи і тактики оперативно-службової діяльності у сфері протидії кіберзлочинності;

4) уживає передбачених чинним законодавством заходів зі збирання й узагальнення інформації стосовно об'єктів, що становлять оперативний інтерес, зокрема об'єктів сфери телекомунікацій, інтернет-послуг, банківських установ і платіжних систем із метою запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень;

5) організовує та контролює діяльність підпорядкованих підрозділів кіберполіції щодо виконання вимог законодавства України у сфері протидії кіберзлочинності, дотримання службової дисципліни, режиму секретності, участь у комплексних перевірках службової діяльності цих підрозділів, ужиття заходів щодо усунення виявлених недоліків;

6) за погодженням із керівництвом Національної поліції України ініціює проведення в установленому порядку комплексних інспектувань, контрольних та інших перевірок діяльності підпорядкованих підрозділів;

7) проводить серед населення роз'яснювальну роботу з питань дотримання законодавства України у сфері використання новітніх технологій, а також захисту та протидії кіберзагрозам у повсякденному житті;

8) забезпечує в порядку, передбаченому законодавством України, формування й наповнення інформаційних масивів даних, автоматизованих інформаційних систем відповідно до потреб службової діяльності;

9) організовує виконання у межах компетенції доручень слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях;

10) за погодженням із керівництвом Національної поліції України організація проведення комплексних і цільових оперативно-профілактичних заходів на території держави чи окремих регіонів, зокрема, за участю правоохоронних органів інших країн;

11) у межах компетенції розробляє рекомендації для підвищення професійного рівня і поінформованості органів Національної поліції України, а також громадськості про результати діяльності кіберполіції;

12) вивчає позитивний вітчизняний і зарубіжний досвід боротьби з кримінальними правопорушеннями у сфері протидії кіберзлочинності та вносить пропозиції керівництву Національної поліції України щодо його впровадження;

13) уносить в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері протидії кіберзлочинності, а також бере участь у розробленні та опрацюванні проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у цій сфері;

14) відповідно до чинного законодавства створює та забезпечує функціонування цілодобової контактної мережі для надання невідкладної допомоги під час розслідування злочинів, пов'язаних із комп'ютерними системами та даними, переслідування осіб, що обвинувачуються у вчиненні таких злочинів, а також збирання доказів в електронній формі;

15) забезпечує функціонування локальних експертних лабораторій ДКП та мобільних груп швидкого реагування, призначених для залучення до місць учинення кримінальних правопорушень, з метою зняття даних із носіїв інформації;

16) аналізує та систематизує дані про кримінальні правопорушення, учинені у сфері протидії кіберзлочинності та з використанням високих технологій, що надходять від громадян каналами кол-центрів, електронними листами та терміналами зворотного зв'язку;

17) відповідно до чинного законодавства збирає, узагальнює, систематизує та аналізує

інформацію про криміногенні процеси та стан боротьби зі злочинністю за напрямом діяльності Департаменту на загальнодержавному та регіональному рівнях, оцінює результати за окремими показниками службової діяльності, надає, відповідно до законодавства України, звіти про результати роботи та відповідну інформацію керівництву Національної поліції України, МВС, органів державної влади з питань запобігання та протидії кіберзлочинам;

18) у межах компетенції налагоджує та підтримує взаємодію і партнерські відносини з органами державної влади, іншими правоохоронними органами, приватним сектором і правоохоронними органами іноземних держав, міжнародними установами та організаціями у сфері протидії кіберзлочинності для ефективного виконання завдань ДКП, а також підвищення довіри населення до органів Національної поліції України;

19) забезпечує своєчасний розгляд звернень і запитів громадян, підприємств, установ, організацій із питань, віднесених до компетенції кіберполіції, контроль за належним дотриманням порядку їх прийняття, реєстрації, обліку і розгляду;

20) сприяє правильному підбору, розстановці, навчанню та вихованню кадрів Департаменту та підпорядкованих йому підрозділів;

21) бере участь в організації та проведенні навчальних і науково-практичних заходів із питань протидії кіберзлочинності (тренінгів, конференцій, семінарів тощо);

22) проводить заслуховування результатів роботи підрозділів, здійснює підготовку та подання керівництву Національної поліції України пропозицій щодо вдосконалення діяльності цих підрозділів, порушує питання щодо вжиття заходів дисциплінарного впливу та заохочення їх працівників;

23) здійснює інші повноваження відповідно до вимог чинного законодавства [12]. Як убачається, наведений вище перелік не є вичерпним. Водночас, як зазначає частина 2 статті 3 Положення «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» покладення на Департамент обов'язків, що не належать або виходять за межі його компетенції, не допускається. Наведене наводить на думку про появу надалі й інших правоохоронних функцій Департаменту кіберполіції, визначених на нормативно-правовому рівні.

Аби комплексно окреслити ключові функції Департаменту кіберполіції, наведемо їх класи-

фікацію з урахуванням наукових позицій учених-правників. На підставі аналізу Закону України «Про Національну поліцію» [13] та Наказу Національної поліції України «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» пропонуємо виокремлювати такі функції:

- адміністративна (наприклад, організовує та контролює діяльність підпорядкованих підрозділів кіберполіції щодо виконання вимог законодавства України у сфері протидії кіберзлочинності);

- оперативно-розшукова (наприклад, у межах своїх повноважень уживає необхідних оперативно-розшукових заходів щодо викриття причин і умов, які призводять до вчинення кримінальних правопорушень у сфері протидії кіберзлочинності; організовує виконання у межах компетенції доручень слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях);

- нормотворча (наприклад, уносить в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства у сфері протидії кіберзлочинності, а також бере участь у розробленні та опрацюванні проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у цій сфері);

- кадрова (наприклад, сприяє правильному підбору, розстановці, навчанню та вихованню кадрів Департаменту та підпорядкованих йому підрозділів);

- інформаційного забезпечення (наприклад, забезпечує в порядку, передбаченому законодавством України, формування й наповнення інформаційних масивів даних, автоматизованих інформаційних систем відповідно до потреб службової діяльності; збирає, узагальнює, систематизує та аналізує інформацію про криміногенні процеси та стан боротьби зі злочинністю за напрямом діяльності Департаменту на загальнодержавному та регіональному рівнях; забезпечує своєчасний розгляд звернень і запитів громадян, підприємств, установ, організацій із питань, віднесених до компетенції кіберполіції, контроль за належним дотриманням порядку їх прийняття, реєстрації, обліку і розгляду);

- превентивна та профілактична (наприклад, визначає, розробляє та забезпечує реалізацію комплексу організаційних і практичних заходів, спрямованих на запобігання та протидію кримінальним правопорушенням у сфері протидії кіберзлочинності; проводить серед населення роз'яснювальну роботу з питань дотримання

законодавства України у сфері використання новітніх технологій, захисту і протидії кіберзагрозам у повсякденному житті).

Висновки і пропозиції. Отже, резюмуючи проведене дослідження щодо функцій Департаменту кіберполіції Національної поліції України, треба зазначити, що у наукових колах зміст терміна «функції» асоціюється з напрямками діяльності, що визначені завданнями та цілями. Це дає змогу дійти висновку, що з огляду на зміст Положення «Про Департамент кіберполіції Національної поліції України» термін «функція» перебуває у прямій залежності від завдань. Отже, наведені вище положення дають змогу визначити функції Департаменту кіберполіції як комплекс закріплених на нормативно-правовому рівні адміністративних, оперативно-розшукових, нормотворчих, кадрових, інформаційних і профілактичних напрямів діяльності цього правоохоронного органу, виконання яких зумовлено завданнями у сфері протидії кіберзлочинності.

Список використаної літератури:

1. Які функції у нової поліції. URL: <https://te.20minut.ua/infographics/yaki-funktsiyi-u-novoyi-politsiyi-infografika-10468392.html>.
2. Философский энциклопедический словарь. М.: «ИНФРА-М», 2012. 576 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
4. Даль В.И. Толковый словарь русского языка: иллюстрированное издание. М.: «Эксмо», 2011. 896 с.
5. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичев и др. 2-е изд. М.: «Советская энциклопедия», 1989. 815 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. 2-е вид., переробл. і допов. Харків: «Еспада», 2009. 752 с.
7. Джураєва О.О. Функції сучасної держави: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Одеса, 2006. 190 с.
8. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / Редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін. К.: «Юридична думка», 2007. Т. 1: Загальна частина. 592 с.
9. Проневич О.С. Функції поліції (міліції): нормативно-доктринальна інтерпретація. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). С. 141–146. URL: <http://pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=18544> (дата звернення: 01.10.2018).
10. Коваль Л.В. Адміністративне право України: курс лекцій (Загальна частина). Київ: «Основи», 1994. 154 с.
11. Сківський І.О. Теорія і практика громадського контролю у публічному управлінні: адміністративно-правове дослідження: монографія. Харків: «Диса плюс», 2013. 428 с.
12. Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 10 листопада 2015 р. № 85. URL: https://www.npu.gov.ua/uk/publish/printable_article/1816252.
13. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-4. Стр. 1970. Ст. 379.

Береза В. В. Определение функций Департамента киберполиции Национальной полиции Украины

В статье определена этимология правовой категории «функция». Сделан вывод о взаимосвязи понятия «функция» с понятием «задача» в контексте административного права. Также автором приведена классификация функций Департамента киберполиции Национальной полиции Украины, исходя из анализа нормативно-правовых актов Украины и с учетом сущности полицейской деятельности. Сформулировано авторское определение функции Департамента киберполиции Национальной полиции.

Ключевые слова: киберполиция, департамент, правовой статус, функции, правовые основы, правоохранительный орган.

Bereza V. V. Defining the functions of the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine

The article defines the etymology of the legal category “function”. The conclusion is made about the relationship of the concept of “function” with the concept of “task” in the context of administrative law. The author also provides a classification of the functions of the Cyber Police Department of the National Police of Ukraine, based on an analysis of the legal acts of Ukraine and taking into account the essence of police activities. The author’s definition of the function of the Cyber Police Department of the National Police is formulated.

Key words: cyber police, department, legal status, functions, legal framework, law enforcement agency.